

1968

MI TESZ NAGGYÁ

Írta: DOHNÁNYINÉ

Ahogy mulnak a napok, az évek, ismét beköszönt Február kilencedike, amidőn a newyorki kórházban éjjel háromnegyed tizenegykor az uram, Dohnányi Ernő, elköltözött az élők sorából. Hiába aggódtam, hiába próbáltam megmozgatni minden lehető hatalmat a földön, sem orvos, sem gyógyszer nem tudott segíteni rajta: amitől rettegetem, bekövetkezett.



Dohnányiné
Zachár Ilona

Pedig az uram mindig arra oktatott, hogy ne aggodalmaskodjak, mert meggyőződése volt, hogy az aggodalom az ember legnagyobb ellensége. Szerinte az, amitől félünk, gyakran bekövetkezik. Ő sohasem aggodalmaskodott, sohasem rettegett semmitől.

Mikor 1946-ban Ausztriában a lehető legprimitívebb, legnyomoruságosabb viszonyok közt tengettünk, egy amerikai katona hírülhozta az uramnak, hogy forrón szeretett fiát, Hanst, aki Németországban élt, a Názik börtönében kivégezték. Tudtuk, hogy Hans von Dohányi a zsidók százainak életét mentette meg a Náci rezsim alatt, hogy összeesküvéseket szervezett Hitler ellen és ezért már egy éve volt börtönben, mégis reménykedtünk, hogy valahogyan kiszabadul. Most kiderült a szomorú valóság. Ehhez járult hamarosan

SZABADSÁG

1968. Feb. 8.

EGY MŰVÉSZT?

23

az a szomorú hír is, hogy az uram másik fia, Mátyás, aki százados volt a magyar hadseregben, fegyverletétel után mint hadifogoly tifuszban meghalt. Jól tudtam, mit jelentett az uramnak ez a rettenetes csapás, de ő most sem panaszkodott, csak egyre többet volt egyedül. Egyedül sétált hosszú órákon át, a neukirchener hegyekben — ilyenkor emlékezett. Akárhol volt is, akármilyen történet, mindig fiaira gondolt. "Talán jobb is nekik így," mondogatta. "Mit keresnének ebben a felfordult, gyűlölettel teli világban?"

A csalódások, megpróbáltatások hosszú láncolata azonban nem ért véget. Noha az uram a háború utolsó éveiben Magyarországon ismételtelen kiállt, életét kockáztatva az üldözött zsidók érdekében — egy ízben száz egyén életét mentette meg, melyek közül számosan ezt be is bizonyították — 1943-ban még igazgatói tisztségéről is lemondott Zathureczky javára, mert tanítványát, Faragot megfosztották állásától, — az amerikai zsidók, akik minderről nem tudtak és csupán egy rosszindulatú újságíró által lettek tájékoztatva, olyan hadjáratot indítottak ellene, hogy csaknem tíz évig csupán egyetemeken hangversenyezhetett, mert minden nagy zenekarnál bojkottálták. A vádak egyike sem volt igaz, viszont a támadók névtelenek voltak és így lehetetlen volt ellenük védekezni. Barátaink, szintén zsidók, akik azonban teljes lélekkel, minden erejükkel kiálltak az uram mellett, biztatták, hogy majd belátják, mennyire tévedtek. Közben azonban az uram



épen azok fordultak ellene, akikért annyit tett, akikért annyiszor életét is kockáztatta. "Én nem azért segitettem, hogy hálásak legyenek érte," szokta volt mondani. "Sohasem vártam hálát. Amit tettem, kötelességből tettem."

Sokszor csodálkoztam rajta, hogy őt, aki még utolsó falatját is megosztotta az éhezővel, egyének, mint tanárnak kellett dolgoznia az egyetemen hogy a mindennapi kenyeret megkereshesse. Mégis — Dohnányi Ernő nem érzett sem haragot, sem gyűlöletet — most is megnyugodott a megváltoztathatatlanban. Az sem bántotta, hogy sek ennyire félreismerhették. Az uram szerint azonban annak, aki kivételes egyéniség, mindig vannak ellenségei. Csak a semmi-embernek, aki semmiféle jelentőséggel sem bír, nincsen ellensége.

Élete utolsó esztendejében ellenségei végre ráébredtek arra, milyen igaztalanul támadták — a vádak tisztázódtak, de már nagyonis későn. Ez alatt a néhány hónap alatt egymásután hívták meg zenekarok szólistának. Mikor Miamiában a hangverseny végén a hallgatóság állva tapsolt és "standing ovation"-el ünnepelte, az uram egykedvűen volt vállat. Felindulás nélkül fogadott sérelmet és ünneplést egyaránt, Isten akaratában megnyugodva.

Mindvégig megőrizte lelki nyugalmát, talán azért, mert nem gyűlölködött soha. Szerinte a gyűlölködés leginkább a gyűlölködőnek vált ártalmára. Ha most visszatekintek azokra az évekre, amikor annyit kellett szenvednünk, nélkülözünk, mégcsak nem is bánkódom, inkább lelkem mélyen mélységes hálát érzek, mivelhogy ez a nélkülözés és szenvedés juttatott el arra az utra, melyre rátalálnom minden áldozatot megért.

